

A HÁZASSÁGOK ÉS ÉLETTÁRSI KAPCSOLATOK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA¹

MIHALEC GÁBOR, TÁRKÁNYI ÁKOS

A Yale Egyetem professzora a szeretet három fajtáját különbözteti meg: az intimitást, a szenvedélyt és az elköteleződést. Ahhoz, hogy egy pár kiegyensúlyozott kapcsolatban tudjon élni egymással, a szeretet mindhárom fajtájának jelen kell lennie. Ha valamelyik hiányzik, akkor egyensúlyvesztett állapot áll be. Ha jelen van az intimitás és a szenvedély, akkor az egy romantikus szerelmet eredményez (általában ezt érzik kapcsolatuk elején az élettársi kapcsolatban élő párok). Az intimitás és az elköteleződés kombinációja baráti szeretetet eredményez, míg a szenvedély és az elköteleződés kettőse beteljesületlen szerelmet. Tartós, kiegyensúlyozott szerelmi kapcsolatról csak akkor beszélhetünk, ha a szeretet mindhárom formája megvalósul.

Magyarországon a házasságot a többször is módosított 1952-es családjogi törvény szabályozza, melynek második paragrafusa ma kimondja:²

1. Házasság akkor jön létre, ha az együttesen jelenlevő házasulók az anyakönyvvezető előtt személyesen kijelentik, hogy egymással házasságot kötnek.
2. Az anyakönyvvezető a kijelentés megtörténte után a házasságkötést a házassági anyakönyvbe bejegyzi.
3. A házasságkötés nyilvánosan, két tanú jelenlétében történik.

Noha a törvény semmilyen vallásos motívumot nem tartalmaz, felfedezhető benne néhány párhuzam a házasság bibliai alapidokumentumával (1Móz 2,18–25):

1. A házasság két önálló, döntéseiért és tetteiért felelősséget vállalni képes felnőtt ember ügye.
2. A házasságnak van egy kezdőpontja, amely egy elköteleződő nyilatkozathoz kötődik.
3. A házasság nem csupán magánügy, megkötését – az ószövetségi szövetségekhez hasonlóan – tanúk hitelesítik.

Az élettársi kapcsolat már a történelem korai stádiumában megjelent a házasság alternatívájaként, ám olyan kevés embert érintett, hogy nevet sem adtak a jelenségnek. Magyarországon egyes becslések szerint még a XIX. század végén is csak a falusi lakosság 8-10 ezreléke élt „vadházasságban”.³ Az 1960-as évektől kezdve robbanásszerűen emelkedett azok száma, akik ezt a párkapcsolati módot választották. Annak ellenére, hogy néhány évtizeddel ezelőtt még a pejoratív „vadházasság” névvel illették, mára már számos országban, jogilag elfogadott együttélési formává vált az élettársi kapcsolat. A jelenség széles körű elterjedése magával vonta az élettársi kapcsolat

definiálásának számos kísérletét is. Duvall 1977-ben így fogalmaz: az élettársi kapcsolat az, „amikor valaki megosztja az ágyát egy ellenkező nemű személlyel, akivel nincs összeházasodva, hetente legalább négy éjszakán, legalább három vagy négy hónapig”⁴. Mivel az élettársi kapcsolatok fajtái időtartamukban, intenzitásukban, szexuális orientációban is széles skálán mozognak, sokan óvatosabban fogalmazznak. Miller meghatározása szerint: „az élettársi kapcsolat olyan emberek élethelyzete, akik szexuális közösségben élnek egymással anélkül, hogy házások lennének”⁵.

Az élettársi kapcsolat elterjedésének okai

- Számos oka van annak, amiért egyre több pár a házasság előtt vagy helyett az élettársi kapcsolatot választja. Miller többek között a következőket sorolja fel:⁶
- *A személyes erkölcs általános megváltozása* – mivel a párkapcsolatról való gondolkodás levált a hagyományos (bibliai) értékekről, szükségszerűen megváltozott a kapcsolatok gyakorlati megélése is.
 - *A biológiai éretté válás és a házasságkötés kora közötti növekvő különbség* – míg régen az emberek biológiailag 15-16 évesen szexuálisan éretté váltak, és 19-20 évesen házasodtak,⁷ ma a házassági kor kitolódik a harmincas évekre. Ráadásul a biológiai érettség életkorát egyre hamarabb, 12-14 évesen érik el.⁸ A mai fiatal felnőtteknek tehát a korábbi 4-6 év helyett akár 15-20 évet kell, hogy „kibírjanak” szexuális teljesítőképességük csúcsán anélkül, hogy házások lennének és nemiségüket – a hagyományos értékek szerint elfogadható módon – megélhetnék. Ez egy olyan problémakör, amelyre az egyházak mindeddig csak tiltásokkal reagáltak, de pozitív megoldási javaslatokat még nem tudtak felkínálni.
 - *A fogamzásgátlás széles körben hozzáférhető hatékony módjai* – a házasság előtti szexuális együttlét egyik legnagyobb kockázati tényezője a nem kívánt terhesség. Ma a fogamzásgátlás számos hatékony formája létezik, és ezek szinte mindenki számára hozzáférhetőek, életkorra és családi helyzetre való tekintet nélkül.⁹
 - *Magas lakhatási költségek* – ha két önálló életet élő, egyedül lakó fiatal felnőtt szerelmi kapcsolatot létesít egymással, gyakran racionális megoldásnak tűnik az összeköltözés, hiszen ebben az esetben csak egy lakást kell fenntartani és a pár jelentős pénzüsszegeket takarít meg más célokra.
 - A fentiekén kívül fontos szerepe van továbbra is *az élettársi kapcsolat „próbaházasság” szerepének* – ezt az indokot a házasság iránt elkötelezettek körében is megtaláljuk, ám amint látni fogjuk az elképzelés, miszerint az együttélés jótékony hatással van a későbbi házasságra, nem áll meg a valóság talaján, sőt az idevonatkozó vizsgálatok ennek ellenkezőjét támasztják alá.

Egy francia társadalomtudós, Roussel elméletében – melyben a tapasztalt társadalmi, demográfiai trendeket próbálja leírni – négyféle házasságmodell szerepel, melyek egymás után válnak jellemzővé. Eleinte a *hagyományos* házasság a jellemző,

amelyet leginkább a parasztcsalád gazdasági érdekei tartanak össze és óvnak meg a válástól. A második típus a *szövetség jellegű*, a harmadik az „*összeolvadás*” jellegű házasság. Ezekben egyre erősödő szerepet játszanak az egyéni érzelmek, de a szövetség jellegűnél még, a hagyományozhoz hasonlóan, hangsúlyos az életre szóló jelleg, az „*összeolvadás*” típusúnál már nem (ez tehát jellemzően csak addig tart, ameddig a szerelem). Végül a negyedik típus a *társulásházasság*. A hagyományostól a társulásházasság felé haladva az állam egyre több funkciót (szociális biztonság, oktatás, idősök gondozása) átvesz a családtól. A társulásházasság típusnál az együttélés kizárólagos célja már csak a felek pillanatnyi érzelmi és szórakozási igényeinek kielégítése. Mivel a rövid távú igények gyorsan változnak, e kapcsolatok igen bomlékonyak. Ezért praktikusabb jogilag meg sem kötni a házasságot, hiszen így a nagy valószínűséggel előre látható válás is könnyebb. A gyermek is, amennyiben van, kizárólag a szülők örömgényének kielégítésére szolgál, léte természetesen nem akadály a válásnak. Kérdés, hogy az ilyen csonka és instabil családban megfelelően végbemehet-e a gyermekek szocializációja, és hogy az ilyen párkapcsolatokból születik-e annyi gyermek, amennyi a népesség egyszerű reprodukciójához szükséges.¹⁰ Az is kérdés, hogy ahol ennyire visszazorul az egymás iránti komolyabb elkötelezettség és ennyire általánossá válik az emberi kapcsolatok instabilitása, ott nem csökken-e a társadalmi szolidaritás és nem nő-e a pszichés sérülések száma (utóbbi nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek esetében is).

Az élettársi kapcsolatok egyes szociológiai és demográfiai jellemzői

Egy amerikai kutatás¹¹ eredményei szerint az élettársi kapcsolatban élő férfiak védtelenebbek az alkoholizmussal szemben, mint a házasságban élők. A longitudinális vizsgálatban (több egymást követő hullámban,) megvizsgált fiatal amerikaiak között az élettársi kapcsolatban élő férfiaknak jóval több alkoholproblémája volt, mint akár a házas, akár a párkapcsolatban nem élő férfiaknak. Az élettárs nőknek csak a házas nőknél volt több alkoholproblémájuk, a párkapcsolatban nem élő nőknél nem. A 3. és a 4. megkérdés között csak az élettársi kapcsolatban élőknek nem csökkent az alkoholproblémák átlagos szintje, a másik két csoportban jelentősen csökkent, erősebben azoknál, akik időközben megházasodtak. Végző soron a mentális problémák tekintetében a házasok bizonyultak a legegészségesebbeknek és az élettársi kapcsolatban élők a legkevésbé. Utóbbiak voltak a legszegényebbek is a három csoport tagjai közül. Az élettársi kapcsolatban élők vizsgált jellemzői távol álltak a házasokétól és közel a párkapcsolatban nem élőkéihez.

A számítások kizárták, hogy az élettársi kapcsolatban élőknek azért lenne sok problémájuk az alkohollal, mert eleve ilyen típusú emberek lépnek inkább élettársi kapcsolatra. Maga az élettársi kapcsolatban élés állapota bizonyul magyarázó tényezőnek. Mi lehet ennek az oka? Szerzők szerint lehet, hogy a házasságnak a

társadalmi normák és hagyományok nagyobb fokú tiszteletben tartásában és a deviáns viselkedés kerülésében megnyilvánuló jól ismert hatása az élettársi kapcsolatra nem jellemző (tehát az ebben a tekintetben nem hasonlít a házasságra). Az élettárs férfiaknál ehhez még hozzájöhethet, hogy a rossz anyagi helyzetük miatt nem mernek megházasodni, pedig nagyon is vágnak rá (mindkettőnek voltak jelei a mintában), és az ebből fakadó feszültségük miatt isznak.

Az élettársi kapcsolat tehát – az ismertetett kutatás következtetése szerint – nem véd a deviáns viselkedéstől, ami az alkoholizmust illeti (de az még nem egészen világos, hogy miért nem)¹². Egy másik kutatás¹³ pedig azt mutatta ki, hogy az élettársi kapcsolatban élők a szexuális viselkedés terén az egyedülállókhoz, és nem a házasságokhoz állnak közel. Az élettársi kapcsolatban élő nőknél ötször olyan gyakori volt a fő partner mellett egy második szexuális partner, mint a házasságban élő nőknél. Magatartásuk a randevúzó ('dating') nőkéhez hasonlított. Lehetséges, hogy az élettársi kapcsolat azért ilyen átjárható egyes deviáns viselkedésminták számára, mert maga is deviáns viselkedésnek számít még sokaknak. Nem tudjuk, hogy Svédországban mennyire más a helyzet az említett vonatkozásokban mint az USA-ban – tehát hogy az alkoholizmus vagy a szexuális hűtlenség ott is gyakoribb-e az élettársi kapcsolatban élők, mint a házasságok között –, ahol az élettársi kapcsolat már viszonylag kevésbé tűnik deviáns viselkedésnek. Viszont az az immár jól ismert, sokszorosán bizonyított tény, hogy az élettársi kapcsolat sokszorta bomlékonyabb, mint a házasság, az már Svédországban is tapasztalható,¹⁴ ahol az élettársi kapcsolatban élők már annyira általánosok, hogy nem csak valamilyen kisebb-nagyobb csoportra jellemző, hanem lényegében a társadalom egészére. Tehát itt az élettársi kapcsolat sokkal nagyobb bomlékonyságát nem lehet azzal magyarázni, hogy deviáns viselkedésnek számít, és csak egy speciális kis csoport választja, akik nemcsak a jogi keretek elutasításában, hanem a tartós jelleg elutasításában is eltérnek a társadalom egészétől. Amint Svédországban, úgy a többi fejlett országban is kínálkozik az a magyarázat, hogy az élettársi kapcsolat egy bizonytalan átmeneti állapot a házasság és az egyedül élés között, és az ezt választók bizonytalan hozzáállása mutatkozik meg sokkal nagyobb bomlékonyságában, amely valamennyi fejlett európai országban tapasztalható.

Egyes kutatási eredmények szerint bomlékonyabbak azok a házasságok, amelyeket élettársi kapcsolat előzött meg, mint azok, amelyeket nem,¹⁵ míg más eredmények szerint¹⁶ csak ugyanolyan mértékben. Az első gyermek születése utáni ötödik év végére a házasságok 14%-a bomlott fel Franciaországban, de 23%-a az olyan házasságoknak, amelyeket élettársi kapcsolatban élés előzött meg.¹⁷

Az USA-ban mért nagyobb bomlékonyság mellett az európai országok közül szignifikánsan nagyobb bomlékonyságot Spanyolországban mutatott ki egy vizsgálat.¹⁸ E vizsgálat eredményei szerint az európai országok zömében nem volt semmilyen összefüggés ezen a téren. Ugyanakkor bizonyos brit és francia tapasztalatok¹⁹ is ebbe az irányba mutatnak. Szignifikáns ellenkező eredmény nem született. Ezért itt

fontosnak tűnik megemlíteni az eddig e téren született eredményeket. Összességében különböző kutatási eredmények szerint az USA, Kanada, valamint az európai országok közül az Egyesült Királyság, Svédország, Franciaország, Németország, Magyarország és Spanyolország esetében tapasztalták azt, hogy bomlékonyabbak azok a házasságok, amelyeket élettársi kapcsolatban élés előzött meg, mint amelyeket nem. Az USA és Svédország, valamint Finnország esetében született ezzel ellentétes eredmény (is) – amennyiben bizonyos kutatásokban nem tapasztalták az előzetes élettársi kapcsolatban élésnek sem pozitív, sem negatív hatását (illetve Olasz-, Francia- és Németország esetében előfordult, hogy a negatív hatás nem volt szignifikáns).

Említésre méltó, hogy több kutatási eredmény szerint a negatív, tehát a válást növelő hatás jelentősen csökkent az utóbbi évtizedekben (tehát lényegében a '70-es évekről a '90-es évekre). Ennek az lehet az oka, hogy eleinte csak a leginkább individualista vagy más szempontból deviáns személyek választották az együttélésnek e formáját, később zömmel átlagosnak tekinthetők is.

A fenti tapasztalatnak (miszerint bomlékonyabbak azok a házasságok, amelyeket élettársi kapcsolat előzött meg) négy lehetséges magyarázata van:²⁰

1. Az élettársi kapcsolatban élők összetétele valamilyen (szociológiai, pszichológiai, kulturális) szempontból különbözik a házasokétól. Tehát olyanok lépnek élettársi kapcsolatra, akik a válásra eleve hajlamosabbak.
2. Az élettársi kapcsolat megváltoztatja a benne élők értékrendjét, leértékeli a házassághoz köthető erkölcsi értékeket, így a hűséget, tartósságot.
3. Mire az élettársi kapcsolatban élők eljutnak a házassodásig, már kezdenek kiábrándulni a kapcsolatból, a partnerből. Tehát ha az élettársi kapcsolattal együtt nézzük a párkapcsolat hosszát, akkor – eszerint az érv szerint – mindegy, hogy élettársi kapcsolat előzte-e meg a házasságot, ezzel a számítási módszerrel ugyanolyan lesz a felbomlás valószínűsége.
4. Az élettársi kapcsolatban már élt házások valamiért rosszabbul kommunikálnak egymással (kevésbé konstruktívan, türelmesen, támogatóan), mint azok, akik korábban ilyenben nem éltek. Ez a magyarázat az előző három kombinációjának is tekinthető, azokat nem zárva ki a „közvetítő tényezőt”, avagy a felbomlás közvetlen okát igyekszik megnevezni.

A fentiek közül a második lehetőséget alátámasztja egy kutatási eredmény. Axinn és Thornton kutatása²¹ kimutatta, hogy az élettársi kapcsolatban élés a benne élők számára leértékeli párkapcsolat tartósságát, így az élettársi kapcsolatok terjedése hozzájárul a válás gyakoribbá válásához. Ez nagyon fontos eredmény, mert azt mutatja, hogy az élettársi kapcsolatban élés önmagában rossz, a házassághoz képest negatív, hátrányos együttélési forma, amely rossz hatással van a benne élőkre. Ez az eredmény talán azzal magyarázható, hogy az élettársi kapcsolatban élőknek napról napra szembe kell nézniük olyan kérdésekkel, hogy „miért választottuk az élettársi kapcsolatot, mikor a legtöbben házasságban élnek és a vallás erkölcsi tanítása

szerint is úgy kellene”. Az ilyen kérdésekre bizonyára sokan azt a választ adják a maguk megnyugtatójára, hogy „azért, mert ezek nem olyan fontosak”. Így aztán egyre kevésbé lesz fontos a számukra mind a házasság értéke, mind pedig a vallás (ami általában a kereszténységet jelentheti), még ha ezeknek lett volna is némi fontossága eleinte a számukra. Ugyanakkor felértékelődhet az a lehetőség, amit az élettársi kapcsolat jelent, vagyis hogy könnyen fölbontható. Ez növelheti a függetlenség igényét és csökkentheti az egymás iránti elkötelezettséget. Így aztán mire eljutnak a házasságig, már hiányoznak (vagy az előzetesen élettársi kapcsolatban nem élteknél kisebb mértékben vannak meg) azok az értékek – a házasság intézményének megbecsülése, vallásosság, egymás iránti elkötelezettség, a függetlenség-igény mérséklése –, amelyekre a házasság tartósságához szükség lenne.

Axinn és Thornton azt is kimutatta, hogy az élettársi kapcsolatban élők előzetes szelekciója miatt is nagyobb az olyan házasságok bomlékonysága, ahol a felek előbb élettársi kapcsolatban éltek. Az ilyen személyek pszichés, kulturális vagy szociális jellemzői eleve kedvezőtlenek a házasság tartósságára nézve.

Nem helytálló az az érvelés, hogy „az élettársi kapcsolatot csak a benne élők előzetes szelekciója miatt jellemzi a nagyobb bomlékonyság”, hiszen Axinn és Thornton fenti eredménye éppen azt mutatja, hogy gyakran ez a párkapcsolati forma maga is tehet róla. De még ha igaz is lenne a fenti érv, abban az esetben az élettársi kapcsolat terjedése nem oka, hanem „csak” tünete lenne a párkapcsolat tartóssága és a hűség leértékelődésének. Tehát a terjedés ebben az esetben is negatív jelenség lenne, ami joggal vált ki aggodalmat.

A házassági és élettársi kapcsolat közötti pszichológiai különbségek

A történelmi és szociológiai áttekintés után elérkeztünk gondolatvezetésünk talán legfontosabb állomásához, amelyben az élettársi kapcsolatot mérlegre helyezzük az elmúlt évek pszichológiai kutatásainak tükrében.

1. Az elköteleződés hiánya

Ahogy Miller találóan megfogalmazza: „Az élettársi kapcsolat a társas interakciónak olyan formája, amelyben a felek ugyan fontosak egymás számára, de annyira nem, hogy vállaljanak egy kizárólagos és tartós kapcsolatot egymással.”²² És valóban; minden élettársi kapcsolattal foglalkozó vizsgálat igazolja, hogy az elköteleződésben szignifikáns különbség van a házasság és az élettársi kapcsolat között. Leider és Shapiro találó nevet is adott ennek a jelenségnek: „bőrönd az ajtóban”²³. Azaz egy el nem kötelezett kapcsolatban a feleknek – képzeletben – van egy-egy bőröndje az ajtó mellett, amelyben előre el vannak készítve a túléléshez szükség legfontosabb kellékek. Így ha a kapcsolatból menekülni kell, akkor a bőrönd mindig

kéznél van és gyorsan ki lehet vonulni a másik életéből. Más szavakkal: a fejükben mindig van egy „B” és egy „C” terv, nem élnek 100%-osan az adott kapcsolatban. Ezzel egybecseng Sternberg kutatása a szeretet fajtáiról.²⁴ A Yale Egyetem professzora a szeretet három fajtáját különbözteti meg: az intimitást, a szenvedélyt és az elköteleződést. Ahhoz, hogy egy pár kiegyensúlyozott kapcsolatban tudjon élni egymással, a szeretet mindhárom fajtájának jelen kell lennie. Ha valamelyik hiányzik, akkor egyensúlyvesztett állapot áll be. Ha jelen van az intimitás és a szenvedély, akkor az egy romantikus szerelmet eredményez (általában ezt érzik kapcsolatuk elején az élettársi kapcsolatban élő párok). Az intimitás és az elköteleződés kombinációja baráti szeretetet eredményez, míg a szenvedély és az elköteleződés kettőse beteljesületlen szerelmet. Tartós, kiegyensúlyozott szerelmi kapcsolatról csak akkor beszélhetünk, ha a szeretet mindhárom formája megvalósul.

2. A társadalmi ideál és a megélt valóság közötti különbség

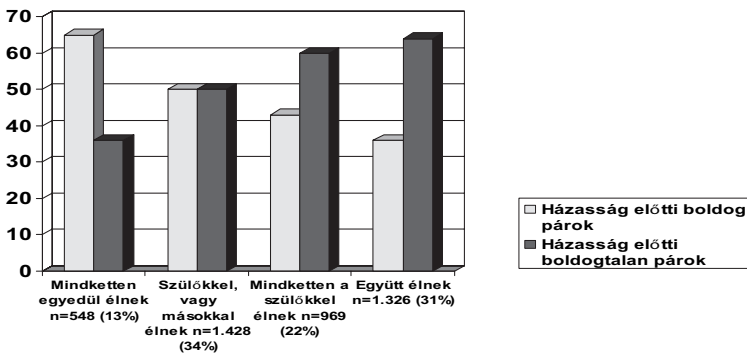
Pongrácz és Spéder²⁵ tanulmánya rávilágít arra, hogy a társadalom jelentős többsége elérendő, kívánt állapotnak tekinti a házasságot, ugyanakkor a házasság előtti együttélést tartja a házasságra való legjobb felkészülésnek. „A vélemények egyértelműen tükrözik a megkérdezettek házasságcentrikus beállítottságát. A teljes népesség meghatározó többsége tekinti a házasságot a partnerkapcsolati formák kívánatos végállapotának. Ez alól nem jelentenek kivételt sem az élettársi kapcsolatban élők, sem a fiatalok. Ugyanakkor a népesség elsőprő többsége – és ez igaz a házasságban élőkre is – a házasságot megelőző élettársi kapcsolatot (»próbaházasság«) ajánlottnak, kívánatosnak tekinti. [...] Vegyük észre, hogy még az élettársi kapcsolatban élők döntő többsége is, függetlenül attól, hogy volt-e vagy sem korábbi házassági tapasztalata, az élettársi kapcsolatot az életútban megjelenő »átmeneti« életformának tekinti. Nem elhanyagolható, ám mégis kisebbségi azok aránya, akik az élettársi kapcsolatot a házasság alternatívájának tekintik. Ez jellemzi az »új típusú« élettársi kapcsolatban élők egynegyedét (24,1%), a teljes 30 év alatti lakosság egytizedét (9,7%).”²⁶ A felmérésből az derül ki, hogy a házasságkötést megelőző élettársi kapcsolat egyfajta társadalmi ideál. Különösen figyelemreméltó, hogy a középkorú lakosság is ezt a változatot támogatja. „A középkorúak megengedő vélekedése azért különösen érdekes, mert a fiatalok számára a közösségi kontrollt játszó legmeghatározóbb közeget ők adják. Közöttük is kevesebben vannak az élettársi kapcsolat minden formáját elvetők (csak házasság), és többségben az élettársi formát átmenetileg ajánlottnak tartók.”²⁷

Összehasonlító vizsgálatok, amelyek a házasság előtt álló párok kapcsolati megelégedettségét és várható házassági boldogságát kutatták, hasonlóan megcáfolják a fent megfogalmazott társadalmi ideált. Különösen David H. Olson kutatásai emelkednek itt ki, amelyek igazolják, hogy a házasság előtti együttélés nemhogy javítaná,

hanem rontja a leendő házasság sikerének esélyét. Olson egy 4271 párból álló mintán vizsgálta a házasság előtt álló párok kapcsolati megelégedettségét annak összefüggésében, hogy kivel élnek.²⁸ A vizsgálat kimutatta, hogy jelentős összefüggés van a kapcsolati megelégedettség és a pár tagjainak lakáskörülményei között. Azok a párok a legelégedettebbek a kapcsolatukkal, amelyeknek mindkét tagja függetlenül, egyedül él. A legelégedetlenebbek az együtt élők. A kutatás tehát egyértelműen cáfolja a jelenleg fennálló társadalmi ideált, miszerint a jó házassághoz vezető út az előzetes együttélés, hiszen ez a valóságban nem növeli, hanem csökkenti a későbbi házasság sikerének esélyeit.

E pont összefoglalásaként idézhetjük Gödri Irén kijelentését: „Paradox módon a házasság előtti együttélés, mely egyes körökben szinte normává vált éppen arra hivatkozva, hogy a lehető legalaposabban ismerjék meg egymást a felek, mielőtt összeházasodnának, növeli annak esélyét, hogy az ilyen kapcsolat válásban végződjék.”²⁹

3. *Eltérő konfliktuskezelés*

A konfliktuskezelés szerepét minden kutató kiemeli, mint a kapcsolat tartósságának egyik legjelentősebb összetevőjét. Számos vizsgálat rámutatott, hogy egy párkapcsolatban az együttélés első két évében szilárdulnak meg azok a konfliktuskezelési minták, amelyeket a pár valószínűleg a kapcsolat fennállásának egész ideje alatt gyakorolni fog.³⁰ Ennek tükrében a későbbi sikeres konfliktuskezelés szempontjából nagy jelentősége van, hogy a pár az együttélés első napjától kezdve elköteleződjön egymás mellett.

Ehhez szorosan kapcsolódik Billingham vizsgálata is, aki kimutatta, hogy minél alacsonyabb az elköteleződés szintje egy kapcsolatban, annál hajlamosabbak a felek verbális és fizikai erőszak alkalmazására a konfliktusok kezelésében.³¹ Ez

lehet az oka annak is, hogy bizonyos szubkultúrákban az élettársi kapcsolatban élők között háromszor olyan gyakran fordul elő fizikai bántalmazás, mint a házasságban élő párok körében.³²

A konfliktusok sikeres kezelése és a kapcsolat tartóssága elsősorban a kapcsolat iránti elköteleződéstől függ és csak másodsorban a felek szociális kompetenciájától, kommunikációs készségeitől.³³ Az együttélés tehát a konfliktuskezelés mentén is jelentős deficiteket hoz a későbbi házasságba. Mivel ez meghatározó a kapcsolat sikerére nézve, komolyan megfontolandó, hogy egy korábban már együtt élt házasulandó pár kérje szakember segítségét, aki segít felülírni a már rögződött, helytelen konfliktuskezelési stílust és hozzáállást.

4. A rituálé fontossága a kapcsolat tartósságának és tartalmának szempontjából

A rituálék segítenek az életciklusok közötti határvonalak világossá tételében és fontos szerepük van abban, hogy ezeket a határokat az egész család figyelembe vegye és a párhoz való viszonyát ennek mentén újrastrukturálja. A házasságkötés éppen ezért sokkal több „egy darab papírnál”. A családterápiás kutatások korai szakaszától kezdve komoly figyelmet fordítottak erre a területre. „Selvini-Palazzoli kihangsúlyozza, hogy a ceremóniák és rituálék a burkolt, implicit kommunikációnak nagyon hatékony eszközei. [...] Haley észlelte azt, hogy a nyugati társadalmakban a ceremóniák formásaiban tapasztalható nagyobb szabadság nagyobb konfúziókhoz is vezetett.”³⁴ A házasságkötésnek minden időben volt egy rituális oldala, amely lezárt egy korábbi életszakaszt és megnyitott egy újat. Ez hiányzik az élettársi kapcsolatokból. Az élettársi kapcsolatnak nincs születésnapja, nincs megünnepelhető nyitóceremoniája. Ezzel a kapcsolat szegényebb lesz, és ahogyan azt az idézett Haley-kutatás is sejteti, a rituálék eljelentéktelenedése a kapcsolatok minőségének és tartósságának hanyatlását is magával hozta.

JEGYZET

¹ Köszönetnyilvánítás: a kutatást az OMFB-00701/2009 projekt támogatta.

² <http://www.jogiforum.hu/torvenytar?id=116> (2009. 09. 16.)

³ *Magyar Néprajz nyolc kötetben*, szerk. PALÁDI-KOVÁCS Attila, Magyar Tudományos Akadémia Néprajzkutató csoportja, 8, 426. Online változat, forrás: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/197.html> (2009. 09. 24.)

⁴ Evelyn MILLIS DUVALL, *Marriage and Family Development*, Philadelphia, Lippincott, 1977.

⁵ D. J. MILLER, „Cohabitation” = *Evangelical Dictionary of Theology*, ed. Walter A. ELWELL, Grand Rapids, MI: Baker Book House, 1994, 254–256.

⁶ MILLER, *i. m.*

⁷ PALÁDI-KOVÁCS Attila, *i. m.*, 431.

- ⁸ Kathleen STASSEN BERGER, *The Developing Person Through the Life Span*, New York, Worth Publishers, 2001, 387.
- ⁹ Az élettársi kapcsolat és a fogamzásgátlás elterjedése közötti összefüggés bővebb elemzését lásd: TÁRKÁNYI ÁKOS, *A második demográfiai átmenet néhány főbb tényezője a fejlett világban és Magyarországon*, *Demográfia* 2008/4.
- ¹⁰ ANDORKA RUDOLF, *Gyermekszám a fejlett országokban*, Bp., Gondolat, 1987. LOUIS ROUSSEL, *Mariages et divorces*, *Population*, 1980/6.
- ¹¹ Allan W. HORWITZ, Helene R. WHITE, „*The relationship of cohabitation and mental health: A study of a young adult cohort.*”, *Journal of Marriage and the Family*, 1998/60, 505–514.
- ¹² Lehet, hogy az volt az élettársi kapcsolatban élők gyakoribb alkoholproblémáinak magyarázata, hogy az USA-ban az alacsony iskolai végzettségűek között az átlagosnál gyakoribb az élettársi kapcsolatban élés, és talán az átlagosnál gyakoribb az alkoholizmus is ebben a kategóriában. De az is elképzelhető, hogy az élettársi kapcsolat mint élethelyzet a benne élők számára fokozott individualizmust és a társadalmi normák kevésbé komolyan vételét sugallja, ezért fordulhat elő gyakrabban alkoholizmus az ilyen kapcsolatokban élőknel.
- ¹³ R. FORSTE, K. TANFER, *Sexual Exclusivity Among Dating, Cohabiting and Married Women*, *Journal of Marriage and the Family*, 1996/1.
- ¹⁴ K. KIERNAN, *Cohabitation in Western Europe*, *Population Trends*, 1999/Summer, 25–32.
- ¹⁵ N. G. BENNETT et al., *Commitment and the Modern Union: Assessing the Link between Premarital Cohabitation and Subsequent Marital Stability*, *American Sociological Review*, 1987/1, 127–138. A. BERRINGTON, I. DIAMOND, *Marital dissolution among the 1958 British birth cohort: The role of cohabitation*, *Population Studies*, 1999/1, 19–38. A. DEMARIS, K. V. RAO, *Premarital Cohabitation and Subsequent Marital Stability in the United States. A Reassessment*, *Journal of Marriage and the Family*, 1992.
- ¹⁶ J. LINDGREN, *Non-Marital Cohabitation and Union Dissolution.*, The Population Research Institute, Helsinki, 1997. J. D. TEACHMAN, K. A. POLONKO, *Cohabitation and Marital Stability in the United States*, *Social Forces*, 1990.
- ¹⁷ K. KIERNAN, *Childbearing outside marriage in Western Europe*, *Population Trends*, 1999/ Winter, 11–20.
- ¹⁸ KIERNAN, *i. m.*, 1999a.
- ¹⁹ BERRINGTON, *i. m.*; KIERNAN, 1999b.
- ²⁰ C. L. COHAN, S. KLEINBAUM, *Toward a Greater Understanding of the Cohabitation Effect: Premarital Cohabitation and Marital Communication*, *Journal of Marriage and the Family*, 2002/1, 180–192.
- ²¹ W. AXINN, A. THORNTON, *The Relationship between Cohabitation and Divorce: Selectivity or Causal Influence?*, *Demography*, 1992/3, 357–374.
- ²² MILLER, *i. m.*
- ²³ Richard J. LEIDER, David A. SHAPIRO, *Lass endlich los und lebe*, Augsburg, Weltbild, 2006, 60.

- ²⁴ Robert I. STERNBERG, „*Triangulating love*” = *Psychology of Love*, ed. Robert I. STERNBERG, New Haven, Yale University Press, 1988, 119–138.
- ²⁵ PONGRÁCZ Tiborné, SPÉDER Zsolt, *Élettársi kapcsolat és házasság – Hasonlóságok és különbségek az ezredfordulón*, Szociológiai Szemle, 2003/4, 55–75.
- ²⁶ Hogy az élettársi kapcsolatban élők így vélekednek az érthető. Feltűnő viszont, hogy a házasságban élők is ezt az útvonalat tartják ideálisnak. A 19–39 év közötti házások 69,7%-a tartozik ebbe a csoportba, 40–59 évesek 57,5%-a, valamint a 60 felettiek 30,5%-a. (PONGRÁCZ, SPÉDER, *i. m.*)
- ²⁷ PONGRÁCZ, SPÉDER, *i. m.*
- ²⁸ David H. OLSON, John DEFRAIN, Amy K. OLSON, *Building Relationships: Developing Skills for Life*, Minneapolis, MN, Life Innovations, 1999, 52.
- ²⁹ GÖDRI Irén, *A házasságok és az élettársi kapcsolatok minőségének és stabilitásának néhány metaszete = Népszerűség – értékek – vélemények*, szerk. PONGRÁCZ Tiborné, SPÉDER Zsolt, Bp., KSH NKI Kutatási Jelentések, 2002, 73.
- ³⁰ Mark A. FINE, John H. HARVEY, *Handbook of divorce and relationship dissolution*, Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum, 2006, 205.
- ³¹ Robert E. BILLINGHAM, *Courtship Violence: The Patterns of Conflict Resolution Strategies Across Seven Levels of Emotional Commitment*, Family Relations, 1987/36, 283–289.
- ³² HORWITZ, WHITE, *i. m.*
- ³³ Paul R. AMATO, Danelle D. DEBOER, *The Transmission of Marital Instability Across Generations: Relationship Skills or Commitment to Marriage?*, Journal of Marriage and Family, 2001/63, 1038–1051.
- ³⁴ R. DALLOS, H. PROCTER, *A családi folyamatok interakcionális szemlélete = Családterápiás olvasókönyv*, szerk. BÍRÓ Sándor, KOMLÓSI Piroska, Bp., Animula, 2001, 7–52.

